

Kulttuuriperintöä teiden varsilla

Eveliina Hakanen, korkeakouluharjoittelija, digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelman opiskelija, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Suomessa matkaavalle hyvin tuttu näky on teiden varsilla jo parhaat päivänsä nähneet huoltoasemat. Pihan asfaltin raoista paistaa ruoho ja umpeen laudoitetut ikkunat on sutattu värikkäin koukeroin. Tätä näkyä katsellessa ei tule ajatelleeksi niiden tärkeää roolia osana suomalaista kulttuuriperintöä.

Autoilun määrä Suomessa lähti kasvuun sotien jälkeen. 1960-luvulla Suomessa oli yhteensä 163 000 autoa ja vuosikymmenen loppuun mennessä määrä oli jo ehtinyt nelinkertaistumaan. Tämän kasvavan autokannan mukana bensiinin tarve kasvoi ja autojen omistajat kaipaivat kulkuneuvoilleen ”rassauspaikkoja”. Tämä lähti käyntiin huoltoasemien kulta-aika, jonka sanotaan alkaneen 1960-luvulla ja kestäneen 1980-luvulle, jolloin se loppui liikenneasemien suosion nousun myötä. Itse huoltamoiden kylkeen syntyi kahvioita, jotka tunnetaan yleisemmin sanalla baari. Näistä baareista muodostui kylille kuin olohuoneita, jossa ihmiset kokoontuivat viettämään aikaa niin arkisin kuin viikonloppuisinkin. Kokoontumispaikana toimimisen lisäksi huoltamot ja niiden baarit tarjosivat myös monille ensi kosketuksen työelämään tai jopa koko elämän mittaisia työuria.

Huoltoasemat toivat moneen pienempäänkin kylään modernin tuulahduksen. Ne saattoivat olla kylän ensimmäisiä nykyaikaisia rakennuksia. Pimeää kylänraittia valaisi nyt uudenaikainen kirkas valokyltti. 1960- ja 1970-luvulla huoltoasemien arkkitehtuuri noudatti aikansa suuntauksia: tasakatto ja selkeät linjat. Rakentamisessa tärkeää oli lisäksi tehokkuus ja edullisuus. Monet asemat rakennettiin elementeistä ja samoja piirustuksia saatettiin käyttää useassa asemassa. Asemien suunnitteluun ei kiinnitetty erityistä huomiota, sillä niiden levittäytyessä kaupunkien ulkopuolelle, eivät arkkitehdit enää innostuneet niiden suunnittelusta. Jo 50-luvun lopulla olivat ilmestyneet teräsrunkoiset tyyppiasemat, joiden piirustuksia käytettiin monessa eri asemassa. Niitä oli helppo siirtää ja laajentaa tarpeen mukaan. Jonkinäköisen poikkeuksen perinteisiin suoralinjaisiin huoltoasemiin muodostaa arkkitehti Matti Suurosen suunnittelema futuristiseen Casa Finlandia sarjaan kuuluva huoltoasemamalli CF-100/200. Sarjaan kuuluvat rakennukset oli valmistettu lujitemuovista. Vaikka ne olivat arkkitehdin suunnitteleamia, niissäkin oli ajan tavan mukaan tarkoituksena rakennusten halpa sarjatuotanto.

1980-luvulla kasvunsa aloittaneet liikenneasemaketjut alkoivat kuihduttamaan pois pieniä perinteisiä asemia. Tämä kehityskulku jatkuu yhä. Joskin nyt myös liikenneasemat ovat alkaneet menettää johtavaa asemaansa lisääntyvän sähköautoilun ja ympäristöluvan tiukentuneiden vaatimusten seurauksena. Liikenneasemat toivat mukanaan täysin uudenlaisen arkkitehtuurikulttuurin, joka oli vastakohta 1960- ja 1970-luvun asemien arkkitehtuurille. Muotiin nousi etenkin harjakatto ja kunkin aseman yksilöllinen ulkonäkö.

Vanhojen huoltoasemarakennusten arvo tunnustetaan huonosti, mutta niin sanotun kulta-ajan asemien vielä huonommin. Monen aseman inventointi olisi tarpeen. Varsinais-Suomessa suojelustatuksen on saanut kolme huoltoasemarakennusta. Satakunnassa ei yhtään. Koko Suomessa suojelluista asemista yksikään ei ole rakennettu 1950-luvun jälkeen. Tällä hetkellä käytössä olevia kulta-ajan asemia on yleensä muokattu niin ettei niiden alkuperäisestä asusta ole jäljellä paljoakaan. Monia asemia on vuosien varrella purettu ja alkuperäisessä asussaan säilyneet rapistuvat hylättyinä. Tuoreimpana tapauksena kesällä 2025 purkukohtalon koki Porin Tikkulassa sijainnut 1970-luvulta lähtien toiminut huoltoasema. Vanhojen asemia kohtaan löytyy kuitenkin kiinnostusta. Etenkin ne ihmiset, joidenka elämässä huoltoasemat ovat olleet tärkeässä roolissa, yrittävät ylläpitää niiden muistoa. Aktiivisimmillaan toimii muun muassa sosiaalisessa mediassa huoltoasemamuistojen jakamiseen tarkoitettut ryhmät. Lisäksi eri mobilistikerhot käyttävät asemia

kokoontumispaikkoinaan ja tätä toimintaa varten muutamia vanhoja asemia on myös otettu uudelleen käyttöön ja samalla palautettu vanhaan asuunsa.

[Tulosta artikkeli tästä](#)

Porin Niittumaassa sijaitseva vanha huoltoasemarakennus, jossa toimi baarikahvila vuodesta 1965 vuoteen 2023. Kuvat: Eveliina Hakanen, 2024.

Porin Niittumaassa sijaitseva vanha huoltoasemarakennus, jossa toimi baarikahvila vuodesta 1965 vuoteen 2023. Kuvat: Eveliina Hakanen, 2024.

Mynämäen Karjalan entinen Shell-yhtiön tyypihuoltoasema 1970-luvun asussaan. Huoltoasemalla oli vielä vuoden 2025 alussa entisöintiprojekti, mutta vuoden 2025 syksyllä rakennus on myynnissä. Kuva: Eveliina Hakanen, 2021.